

ЖУКОВА А.Р.

заступник директора
з виховної роботи,
Львівський коледж транспортної
інфраструктури,
аспірантка Педагогічного факультету
Львівського національного
університету імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ТА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: ДОСВІД ЄВРОПИ

ZHUKOVA A.R. The formation of students' leadership qualities and competencies: the experience of Europe. *In the context of Ukraine's efforts to integrate into the European space, the issues of training student youth that would meet generally accepted European standards become relevant. Therefore, there is a need to study and analyze the European experience on the formation of students' leadership qualities and competencies. In accordance with modern requirements for the preparation of students in European countries, it is necessary not only to ensure the acquisition of professional knowledge and skills by students but also to develop leadership skills and leadership competencies that will help them be competitive, focused, will allow them to build a successful career and work for the good of their country. The purpose of the article is to review and analyze the experience of European countries in the formation of students' leadership competencies and qualities, as well as to highlight proposals for improving the process of formation of these students' qualities and competencies in Ukraine. The concepts of «leadership qualities» and «leadership competencies» are analyzed, their main characteristics and types are singled out. The main directions and features of the process of formation of student's leadership qualities and competencies from such European countries as Germany, Norway, England, Finland, Sweden are described. It is established that in these European countries in the process of formation of leadership competencies and qualities, much attention is paid to student government, extracurricular activities with students, involving students in active social activities, which are key to*

ensuring the effectiveness of this process. In view of this, it is determined that in Ukraine it is necessary to take into account the experience of European countries and implement the above activities in the work of educational institutions in order to ensure an effective process of forming students' leadership qualities and competencies. Also, some proposals have been developed to improve the process of forming students' leadership qualities and competencies in Ukraine.

Keywords: *leadership qualities, leadership competence, formation of leadership competencies, European experience.*

ЖУКОВА А.Р. Формування у студентів лідерських якостей та компетентностей: досвід Європи. В умовах намагання України інтегруватися до європейського простору стають актуальними питання підготовки студентської молоді, яка б відповідала загальноприйнятим європейським стандартам. А тому, виникає необхідність вивчення та аналізу європейського досвіду щодо питань формування у студентів лідерських якостей та компетентностей. Адже, відповідно до сучасних вимог, які висуваються до підготовки студентів у країнах Європи, необхідно, забезпечити не лише опанування студентами професійними знаннями та вміннями, а й розвинути в них лідерські якості й сформувати лідерські компетенції, які в майбутньому допоможуть їм бути конкурентоспроможними, цілеспрямованими, дозволять побудувати успішну кар'єру та працювати на благо своєї держави. Мета статті є огляд та аналіз досвіду європейських країн у формуванні у студентів лідерських компетентностей та якостей, а також виділення пропозицій щодо удосконалення процесу формування цих якостей та компетентностей в українських студентів. Проаналізовано поняття «лідерські якості» та «лідерські компетентності», виокремлено їх основні характеристики та види. Охарактеризовано основні напрями та особливості процесу формування лідерських якостей та компетентностей у студентів таких європейських країн як Німеччина, Норвегія, Англія, Фінляндія, Швеція. Встановлено, що у цих європейських країнах у процесі формування лідерських компетентностей та якостей, значна увага приділяється студентському самоврядуванню, позанавчальній роботі зі студентами, залученню студентів до активної соціальної діяльності, що є ключовими для забезпечення ефективності цього процесу. 3

огляду на це, визначено, що в Україні варто враховувати досвід країн Європи та впроваджувати у роботу навчальних закладів вищенаведені види діяльності для того, аби забезпечити ефективний процес формування у студентів лідерських якостей та компетентностей. Також розроблено деякі пропозиції щодо поліпшення процесу формування лідерських якостей та компетентностей в українських студентів.

Ключові слова: лідерські якості, лідерська компетентність, формування лідерських компетентностей, європейський досвід.

ЖУКОВА А.Р. Формирование у студентов лидерских качеств и компетентностей: опыт Европы. В условиях попытки Украины интегрироваться в европейское пространство становятся актуальными вопросы подготовки студенческой молодежи, отвечающей общепринятым европейским стандартам. Поэтому возникает необходимость изучения и анализа европейского опыта по вопросам формирования у студентов лидерских качеств и компетентностей. Ведь, согласно современным требованиям, предъявляемым к подготовке студентов в странах Европы, необходимо обеспечить не только овладение студентами профессиональными знаниями и умениями, но и развитие в них лидерские качества и сформировать лидерские компетенции, которые в будущем помогут им быть конкурентоспособными, целеустремленными, позволят построить успешную карьеру и работать во благо своего государства. Целью статьи является обзор и анализ опыта европейских стран в формировании у студентов лидерских компетентностей и качеств, а также выделение предложений по усовершенствованию процесса формирования этих качеств и компетентностей у украинских студентов. Проанализированы понятия «лидерские качества» и «лидерские компетентности», выделены их основные характеристики и виды. Охарактеризованы основные направления и особенности процесса формирования лидерских качеств и компетентностей студентов таких европейских стран как Германия, Норвегия, Англия, Финляндия, Швеция. Установлено, что в этих европейских странах в процессе формирования лидерских компетентностей и качеств значительное внимание уделяется студенческому самоуправлению, внеучебной работе со студентами, привлечению студентов к активной социальной деятельности, которые являются ключевыми для обеспечения

эффективности этого процесса. Учитывая это, определено, что в Украине следует принимать во внимание опыт стран Европы и внедрять в работу учебных заведений вышеприведенные виды деятельности для того, чтобы обеспечить эффективный процесс формирования у студентов лидерских качеств и компетентностей. Также разработаны некоторые предложения по улучшению процесса формирования лидерских качеств и компетентностей у украинских студентов.

Ключевые слова: лидерские качества, лидерская компетентность, формирование лидерских компетентностей, европейский опыт.

ŻUKOWA A.R. Kształtowanie jakości i kompetencji przywódczych u studentów: doświadczenia Europy. W kontekście dążeń Ukrainy do integracji z przestrzenią europejską istotne stają się kwestie kształcenia młodzieży studenckiej, które spełniałyby ogólnie przyjęte standardy europejskie. Dlatego istnieje potrzeba studiowania i analizowania doświadczeń europejskich w kształtowaniu cech i kompetencji przywódczych uczniów. Przecież zgodnie z nowoczesnymi wymogami przygotowania uczniów w krajach europejskich konieczne jest nie tylko zapewnienie zdobywania wiedzy i umiejętności zawodowych, ale także rozwijanie umiejętności przywódczych i kompetencji przywódczych, które pomogą im być konkurencyjnymi, skoncentrowanymi, pozwoli Ci zbudować udaną karierę i pracować dla dobra Twojego kraju. Celem artykułu jest przegląd i analiza doświadczeń krajów europejskich w kształtowaniu kompetencji i cech przywódczych uczniów, a także wskazanie propozycji usprawnienia procesu kształtowania tych cech i kompetencji u uczniów ukraińskich. Analizowane są pojęcia „cech przywódczych” i „kompetencji przywódczych”, podkreślane są ich główne cechy i rodzaje. Omówiono główne kierunki i cechy procesu kształtowania cech i kompetencji przywódczych u uczniów takich krajów europejskich jak Niemcy, Norwegia, Anglia, Finlandia, Szwecja. Ustalono, że w tych krajach europejskich w procesie kształtowania kompetencji i cech przywódczych dużą wagę przywiązuje się do samorządności studenckiej, zajęć pozalekcyjnych ze studentami, angażowania studentów w aktywne działania społeczne, które są kluczowe dla zapewnienia skuteczności tego procesu. W związku z tym uznano, że Ukraina powinna uwzględnić doświadczenia krajów europejskich i wdrożyć powyższe działania w pracę instytucji edukacyjnych, aby zapewnić efektywny proces kształtowania cech i

kompetencji przywódczych uczniów. Opracowano również pewne propozycje usprawnienia procesu kształtowania cech i kompetencji przywódczych u ukraińskich studentów.

Слова ключові: *cechy przywódcze, kompetencje przywódcze, kształtowanie kompetencji przywódczych, doświadczenia europejskie.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. За сучасних умов інтеграції України до європейського простору, набуває актуальності питання підготовки студентів відповідно до загальноприйнятих європейських стандартів. У цьому контексті доцільним та необхідним є осмислення, аналіз і вивчення європейського досвіду формування лідерських компетентностей та якостей у студентів. Науковий інтерес до проблематики лідерства, зокрема серед студентської молоді, пов'язаний як у вітчизняній науці, так і в зарубіжній з тим, що у сучасному суспільстві недостатньо володіти лише розвиненими професійними знаннями, вміннями та якостями, але й необхідно мати розвинені лідерські компетентності та якості, які дозволяють швидко пристосовуватися до навколишніх змін, знаходити правильні рішення у різноманітних складних ситуаціях, бути впевненим у собі, наполегливим та рішучим [3, с. 354]. З огляду на це, ми вважаємо, що проблема формування лідерських якостей та компетентностей у студентів з точки зору порівняння з європейським досвідом є актуальною для детального розгляду та дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі проблема формування лідерських якостей та компетентностей цікавить досить велику кількість іноземних та вітчизняних дослідників. Зокрема, свої праці цій проблематиці присвятили такі науковці як В. Врум, К. Бланшард, Д. Крюгер, М. Вебер, О. Євтихов, Б. Паригін, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Андрущенко, А. Грушева, В. Бондар, Г. Дмитренко та багато інших. Однак, необхідно зазначити, що у сучасній науковій літературі з даної проблематики ми не знайшли достатньо праць, де б аналізувався саме європейський досвід у розв'язанні цієї проблеми, тому вона потребує аналізу та дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз досвіду зарубіжних країн у формуванні лідерських компетентностей та якостей у студентів й на основі узагальнення та порівняння надання пропозицій щодо удосконалення цього процесу в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд завдань, серед яких: 1) розглянути процес формування лідерських якостей та компетентностей у студентів Європи; 2) порівняти його із досвідом нашої країни; 3) на основі цього порівняння розробити про-

позиції щодо вдосконалення процесу формування лідерських якостей та компетентностей в українських студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж аналізувати процес формування лідерських якостей та компетентностей у студентів України і Європи, вважаємо за доцільне розглянути такі поняття як «лідерські якості» та «лідерські компетентності».

Лідерські якості являються важливим компонентом професійних компетенцій сучасних фахівців, а тому необхідно їх розвивати у студентському віці. Адже формування лідерських якостей є багатограним процесом, що залежить від соціального досвіду особистості, її психологічних особливостей та від характеру розв'язуваних людиною завдань, наприклад, професійних, побутових, освітніх [7, с. 372].

Ми погоджуємося із думкою дослідниці О.О. Савельєвої, яка серед лідерських якостей особистості виокремлює наступні: відданість справі, харизма, наявність характеру, що виявляється у стійкості до стресів, компетентність, сфокусованість, проникливість, вміння слухати, ініціативність, вміння розв'язувати проблеми, позитивне відношення, відповідальність, впевненість, самодисципліна, комунікабельність, перспективність бачення, здатність до навчання та готовність ризикувати [9, с. 82].

Науковці А.І. Куриця та Д.І. Куриця вважають, що процес розвитку лідерських якостей студентів має виступати частиною цілісного педагогічного процесу у навчальному закладі та повинен базуватися на особливих умовах, які забезпечують його ефективність [3, с. 356]. Окрім того, на нашу думку, формування та розвиток лідерських якостей у студентів має бути першочерговими завданнями будь-якого навчального закладу. А процес їх розвитку та формування повинен бути спрямований на набуття студентами вмінь, знань та навичок лідирування, впливу та ефективного управління.

Щодо поняття «лідерська компетентність», то відповідно до освітнього глосарія, компетентність є динамічною комбінацією знань, умінь, розуміння, цінностей та інших особистих якостей, це набуті реалізаційні здатності певної особи до ефективної діяльності [6]. Лідерська компетентність передбачає, що особистість має знання щодо лідерства, розуміє його сутність та цінності, у неї сформовані лідерські уміння, а також вона має якості лідера, що дає їй змогу ефективно здійснювати формальний або неформальний вплив на інших людей.

Зазначимо, що до ключових лідерських компетентностей у країнах Європи відносять: доброчесність, інноваційність, орієнтацію на результат, відкритість до нових ідей, розвиток навичок ведення переговорів, соціальні навички, організаційні навички та комунікаційні навички, а також володіння знаннями [8, с. 195].

Далі розглянемо досвід деяких європейських країн у формуванні лідерських якостей та компетентностей у студентів. Так, у Німеччині для розвитку та формування у студентів лідерських компетентностей і якостей у навчальних закладах створюються необхідні можливості для того, щоб студенти могли спробувати себе та свої сили у різноманітних соціальних ролях, мали змогу накопичувати досвід спілкування, а також відчувати відповідальність за свої вчинки, що дозволяє формувати лідерські та ділові якості, учитися керувати, підкорятися й нести відповідальність [5, с. 121].

У Норвегії для того, щоб розвивати у студентів лідерські компетентності та якості їх залучають до участі у розв'язанні проблем місцевої громади, країни й світу загалом, адже це сприяє одержанню нових навичок, стремлінь, що спрямовані на вміння шукати рішення та висувати ініціативи, а також розвиває прагнення до отримання нових знань та вмінь, прагнення до рівності, дружби, співтворчості, прагнення до того, щоб бути корисним і відповідальним, і що також важливо, формує самоповагу та поважне ставлення до інших [5, с. 120]. На думку норвезьких науковців, для того аби сформувати у студентів лідерські якості та компетентності варто мотивувати та залучати студентську молодь до пошуку шляхів та засобів розв'язання проблем не тільки своєї країни, а й всього людства [5, с. 123].

В Англії, для прикладу, особливу увагу приділяють розвитку органів студентського самоврядування, особливо під час навчання на старших курсах, упроваджуючи системи «капітанів» або «префектів», коли лідери виступають помічниками викладачів. У Франції студентів вчать створювати команду, вибудовувати взаємини між членами цієї команди, ефективно розподіляти ролі, що є одними з основних якостей лідера в сучасному світі. Наприклад, у Фінляндії піклуються про глибоке засвоєння студентами інформаційних технологій, а також розвиток їх лідерських якостей за допомогою сучасних форм та методів роботи [1, с. 105].

Як бачимо із вищенаведених прикладів, у більшості європейських країн студенти беруть активну участь у студентському самоврядуванні, вони досить потужно представлені в університетських комісіях і радах, що є дуже ефективним у процесі формування у них лідерських якостей та компетентностей. Наприклад, у Швеції студентам належить три місця у керівному органі університету, стільки ж належить і викладачам цього університету, а в загальному така рада складається з 20 або 25 осіб [4, с. 193].

Слід наголосити, що студентське самоврядування в Європі не залежить від міністра освіти чи адміністрації навчального закладу. Для прикладу, бельгійські студентські спілки для підтримки своєї діяльності одержують фінансування від університетів, а у Швеції студенти сплачують деяку суму на пряму органам студентського самоврядування. Також багато

європейських студентських спілок отримують фінансування від їхніх урядів [4, с. 194].

Окрім того, студенти у Європі активно долучаються до різноманітної позанавчальної роботи, вони беруть участь у науковій, творчій, волонтерській та інших видах активної позанавчальної діяльності. На наш погляд, саме беручи участь у проєктах, конкурсах, олімпіадах тощо, вони вчаться брати на себе відповідальність, працювати в команді, розвивають навички публічних виступів, свої лідерські якості та компетентності [2, с. 302].

Таким чином, можемо стверджувати, що формування лідерських компетентностей та якостей у європейських студентів відбувається перш за все у процесі активної соціальної діяльності, а це надзвичайно позитивно впливає на їх емоційний та загальний пізнавальний розвиток, самовиховання та формування лідерської позиції.

Проаналізувавши європейський досвід у формуванні лідерських якостей та компетентностей у студентів, вважаємо доцільним підкреслити, що Україні необхідно брати до уваги досвід країн Європи у цій сфері та впроваджувати у діяльність навчальних закладів передвищої та вищої освіти нові методи та види діяльності для того, щоб мати змогу сформувати у студентів належні лідерські вміння.

По-перше, Україні необхідно сформувати та розвивати цілісну систему студентського самоврядування, яка дасть змогу забезпечити сприятливі умови для розвитку органів студентського самоврядування, для виховання у студентів організаторських здібностей, соціальної активності, лідерських якостей та відповідальності, а також для виховання вмінь роботи в команді.

По-друге, необхідно в рамках навчального закладу створити відповідне виховне середовище, яке б сприяло формуванню соціальності студентів, розвитку їх особистісних якостей та формуванню лідерських компетентностей, адже, як відомо, лідерами стають завдяки набутому соціальному досвіду та середовищу, у якому живе, розвивається та виховується особистість.

По-третє, варто включати студентів у соціально значущі види діяльності, наприклад мотивувати до участі у волонтерських організаціях, благодійних справах або громадських організаціях, що сприятиме формуванню у них тих якостей, які є необхідними для виконання функції лідера. При цьому значуща роль відводиться педагогу, який повинен допомагати студентам усвідомити важливість їх діяльності та розвитку міжособистісних зв'язків, сприяти їх саморозвитку, а також показувати особистий приклад можливої самореалізації як лідера.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, з огляду на європейський досвід у формуванні лідерських якостей та компетентностей, ми прийшли до висновку, що в Україні необхідно більше

спрямовувати діяльність студентів на участь у різноманітних громадських рухах та організаціях, волонтерських організаціях, органах студентського самоврядування, варто побудувати насичене конкурентне середовище у навчальному закладі, яке спонукатиме студентів приймати та освоювати нові ролі лідерської поведінки.

А також потрібно проводити спеціальні тренінги, заняття або позанавчальні заходи, де навчати студентів вправ з розвитку особистісних якостей, мотивації, установок, умінь та навичок лідерської поведінки, адже наявність лідерських якостей та компетентностей у студентів значно підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці після отримання диплому про освіту. Подальшого вивчення потребує проблема пошуку нових форм та методів роботи, які сприятимуть формуванню лідерських якостей і компетентностей у студентів та будуть відповідати сучасним вимогам, які ставляться перед навчальними закладами.

Список використаних джерел:

1. Головчук С.Ю. Виховання акме-лідера у вищому навчальному закладі: Європейський досвід. Проблеми освіти. 2015. № 84. С. 105-107.
2. Децюк Т. М. Формування лідерських якостей у студентів у позааудиторній роботі в умовах вищого навчального закладу. Молодий вчений. 2018. № 1. С. 301-304.
3. Куриця А. І. Психолого-педагогічні умови розвитку лідерських якостей студентів: збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Проблеми сучасної психології. 2014. Випуск 26. С. 353-363.
4. Мороз В. П. Роль студентського самоврядування в процесі формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Сер.: Педагогічні науки. 2018. № 6 (320). С. 190-201.
5. Мороз В.П. Теоретико-методологічні підходи до вивчення лідерських якостей: узагальнення зарубіжного та вітчизняного теоретичного досвіду. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки. 2015. №27. С. 120-125.
6. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш й ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.
7. Олексюк О.Є. Лідерські риси та якості як складові структури особистості лідера: зб. наук. пр. / за ред. проф. Тетяни Степанової. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. № 4 (59), грудень 2017. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. С. 372-380.

8. Олексюк О.Є. Методичні засади формування лідерських якостей у студентів університету: зб. наук. пр. № 2 (61), травень 2018. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. С. 195-199.
9. Савельєва О. О. Оцінка лідерського потенціалу студентів як майбутніх управлінців. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2010. № 4. Т. 4. С. 81-84.

Transliteration of References:

1. Holovchuk S.Iu. Vychovannia akme-lidera u vyshchomu navchalnomu zakladi: Yevropeyskyi dosvid. Problemy osvity. 2015. № 84. S. 105-107.
2. Detsiuk T. M. Formuvannia liderskykh yakosteï u studentiv u pozaaudytorinii roboti v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu. Molodyi vcheni. 2018. № 1. S. 301-304.
3. Kurytsia A. I. Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku liderskykh yakosteï studentiv: zbirnyk naukovykh prats K-PNU imeni Ivana Ohienka, Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuks NAPN Ukrainy. Problemy suchasnoi psykholohii. 2014. Vypusk 26. S. 353-363.
4. Moroz V. P. Rol studentskoho samovriaduvannia v protsesi formuvannia liderskykh yakosteï studentiv zakladiv vyshchoï osvity. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. Ser.: Pedahohichni nauky. 2018. № 6 (320). S. 190-201.
5. Moroz V.P. Teoretyko-metodolohichni pidkhody do vyvchennia liderskykh yakosteï: uzahalnennia zarubizhnoho ta vitchyznianoho teoretychnoho dosvidu. Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Ser.: Pedahohichni nauky. 2015. №27. S. 120-125.
6. Natsionalnyi osvitiïi hlosarii: vyshcha osvita / avt.-uklad.: I. I. Babyn, Ya. Ya. Boliubash, A. A. Harmash y in.; za red. D. V. Tabachnyka i V. H. Kremenïa. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady», 2011. 100 s.
7. Oleksiuk O.Ie. Liderski rysy ta yakosti yak skladovi struktury osobystosti lidera: zb. nauk. pr. / za red. prof. Tetiany Stepanovoi. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky. № 4 (59), hruden 2017. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 2017. S. 372-380.
8. Oleksiuk O.Ie. Metodychni zasady formuvannia liderskykh yakosteï u studentiv universytetu: zb. nauk. pr. № 2 (61), traven 2018. Naukovyi visnyk MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 2017. S. 195-199.
9. Savelieva O. O. Otsinka liderskoho potentsialu studentiv yak maibutnikh upravlintsiv. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Ekonomichni nauky. 2010. № 4. Т. 4. S. 81-84.

ZHUKOVA A.R.

Deputy Director for Educational Work, Lviv College of Transport Infrastructure,
graduate student of the Faculty of Pedagogy, Ivan Franko National University of
Lviv, Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7292-1605>

E-mail: annetta000@gmail.com

**FORMATION OF LEADERSHIP QUALITIES AND COMPETENCES IN STUDENTS: THE
EXPERIENCE OF EUROPE**

<https://doi.org/10.38014/osvita.2022.89.16>